

EUSKARAREN ERABILERA

EAEko SALTOKI, JATETXE

ETA TABERNETAN

(EMAITZEN SINTESIA)

2003ko azaroa.

SARRERA.

Txosten labur honen helburua EAEn euskararen erabilerari buruz independenteki eginiko bi azterketako emaitza nagusiak batera aurkeztea da. Azterketei dagokienez, txikizkako saltokietan egin zen lehendabizikoa, eta jatetxe eta tabernetan bigarrena.

Azterketa bakoitza txosten banatan xeheki azterturik dago, eta orain aurkeztuko duguna batera hausnarturiko emaitza nagusien sintesia da. Honez gain, 100 langile baino gehiagoko EAEko enpresa handietan euskarari ematen zaion erabilerari buruz urte honen hasieran eginiko tankerako azterketan lortutako emaitzekin ere alderatuko ditugu emaitza nagusiok.

Saltokietan nahiz jatetxe eta tabernetan euskarari ematen zaion erabilerari buruzko azterketa hauek estatistikaren ikuspuntutik aipaturiko bi kolektibo hauen adierazgarri den lagin batera bildutako informazioan oinarritzen dira. Lagina 800 saltokik eta 500 jatetxe eta tabernak osatu dute, eta ia inork ez dio inkesta erantzuteari uko egin. Enpresa handietan, ordea, Eustat Erroldan barneratutako guztiak elkarriketatzeke asmoa izan zen, nahiz eta uko egin ziotenak %19 izan ziren; gutxi, enpresa-motak kontuan hartuz gero.

Saltokietan eginiko azterketan, lau jarduera-adar aztertu ziren: elikagaiak eta edariak; ehungintza, jantziak eta oinetakoak; etxetresna elektrikoak, irratia, telebista eta soinua; papertegiak, liburu-dendak eta egunkariak. Jarduera-adar hauek txikizkako merkataritza-establezimenduen erdia baino gehiago osatzen dute, eta jarduera-adarren araberrako emaitzak homogeneousak izan direnez guztiak batera aztertuko dira. Aitzitik, jatetxe eta tabernetan euskarari ematen zaion erabileraren artean ezberdintasunak daude. Hori dela eta, bereizirik aztertuko dira.

Hortaz, saltoki, jatetxe eta tabernei dagokien lagin osoa kontuan hartuz aztertuko dira emaitzak batetik, eta hiru kolektiboetako bakoitza bereizirik kontuan hartuz bestetik.

Lagin osoko emaitzei dagokien laginketa-errorea, portzentajeei dagokienez, $\pm 4\%$ koa da (eta 50% ekoa baldintza txarragoetan); 0 eta 10 bitarteko eskalako batez bestekoei dagokienez, berriz, $\pm 0,2$ koa (baldin eta banaketa normala bada). Konfiantza-maila, bestalde, 95% da.

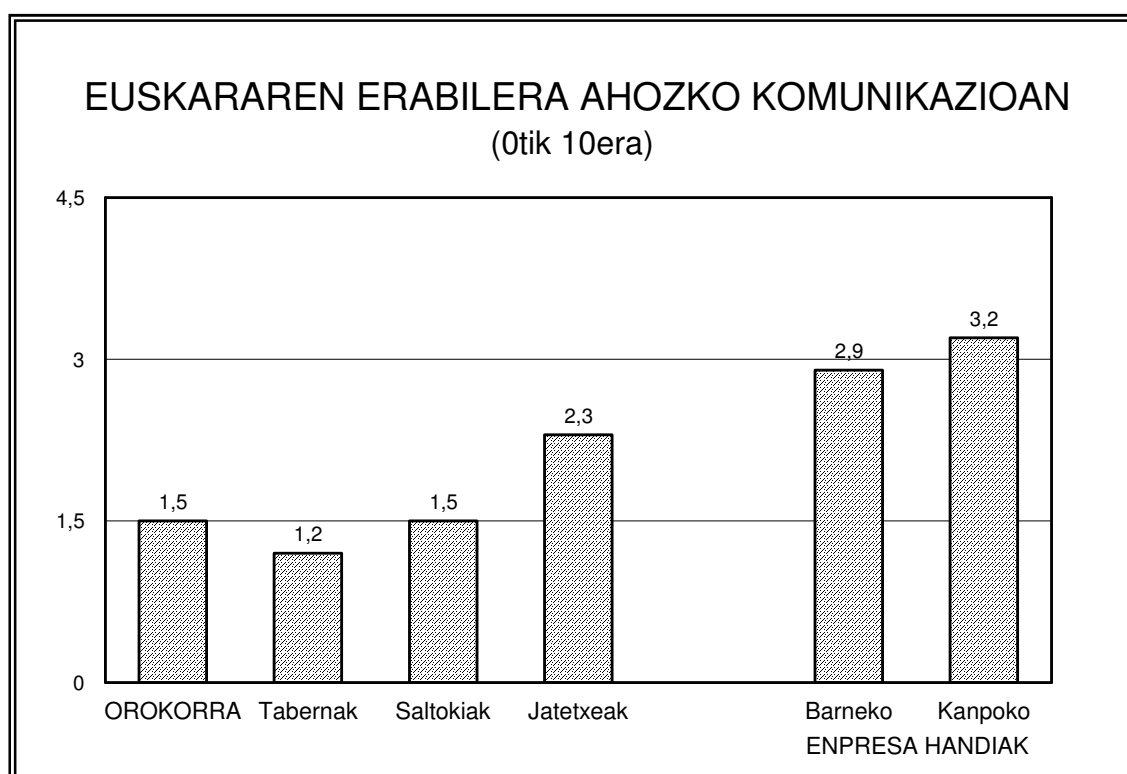
Enpresa handien azterketan enpresa guztiak elkarriketatzerik izan ez zenez, eta hain kolektibo handiak ebaluatzerakoan nahikoa "eskuzabal" izateko joera izaten denez, erabilera-emaitzek dagokiena baino balioespen handixeagoa izango dute, nahiz eta zehartasuna ziur aski 5% baino txikiagoa izango den portzentajeetan eta $0,3$ baino txikiagoa batez bestekoetan.

EUSKARAREN ERABILERA AHOZKO KOMUNIKAZIOAN.

Euskarari EAEko saltokietan, jatetxeetan eta tabernetan ematen zaion ahozko erabilera oso txikia da, 0 eta 10 bitarteko eskalan 1,5 puntukoa batez beste.

Erabilera oso txikia da hiru kolektiboetan, nahiz eta jatetxeetako batez bestekoa baino nabarmen handiagoa den, hots, 2,3 puntukoa. Saltokietakoa, berriaz, batez bestekoarekin bat datorrena da, eta batez bestekoa baino txikiagoa tabernetakoa, hots, 1,2 puntukoa.

Honez gain, euskarari ahoz ematen zaion erabilera enpresa handietan ematen zaiona baino aski txikiagoa da, erabilera-maila erdira jaisten baita. Izan ere, enpresa handietako batez bestekoa 3,0 puntukoa da (2,9koa barneko erabileran eta 3,2koa kanpokoan).

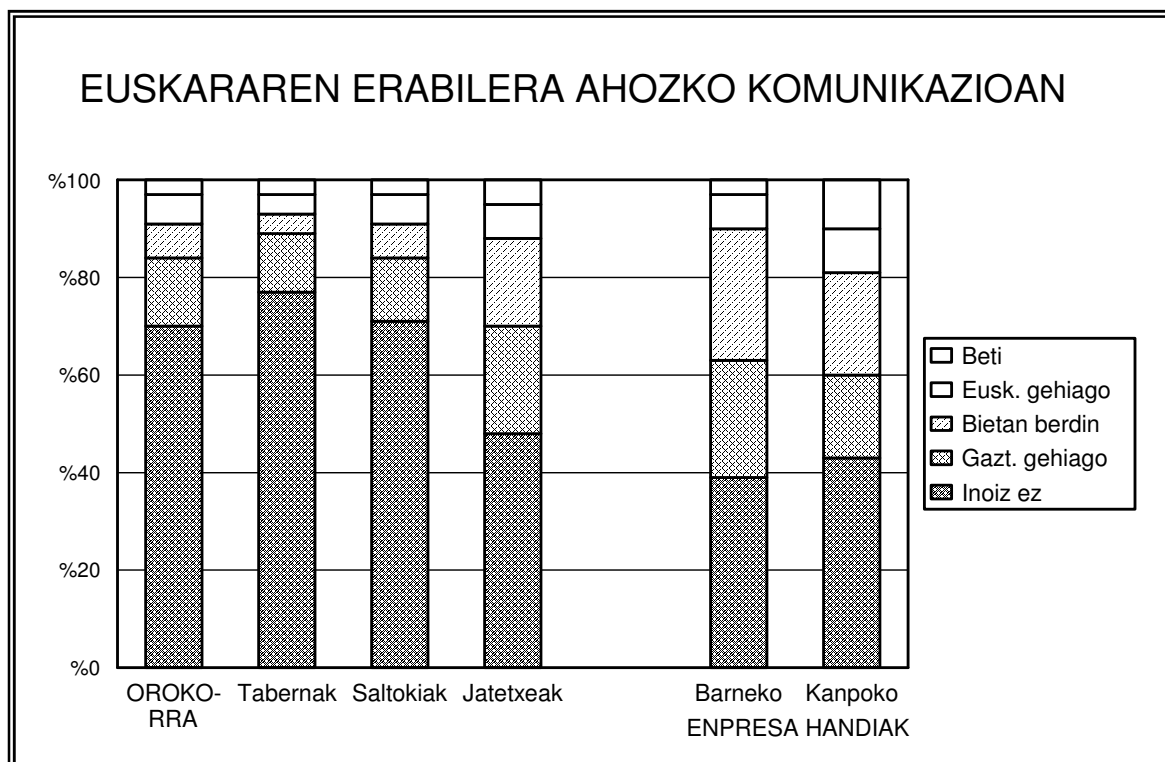
Batez besteko 1,5 puntuko erabileraren arabera, %70 establezimenduk ez dute euskara inoiz ere erabiltzen, %14k gaztelania erabiltzen dute gehiago, %7k hizkuntza bat bestea adina eta %9k euskara gehiago.

Inoiz euskara erabiltzen ez dutenak tabernen %77, saltokien %70 eta jatetxeen %49 dira. Gaztelania baino gehiago erabiltzen dutenak, aitzitik, tabernen %7, saltokien %9 eta jatetxeen %12 dira.

Enpresa handiei dagokienez, ahozko barne-komunikazioan euskara inoiz ere erabiltzen ez dutenak %39 dira eta kanpo-komunikazioan inoiz erabiltzen ez

dutenak %43. Euskara gaztelania baino gehiago erabiltzen dutenak, aldiz, %10 dira barneko komunikazioari dagokionez eta %19 kanpokoari dagokionez.

Ahozko komunikazioan euskara hain gutxi erabiltzearen arrazoia %62 estabiezimendutan euskaraz dakienik ez egotea da. Zehatzago esateko, %68 tabernatan, %64 saltokitan eta %34 jatetxetan inork ez daki euskaraz.

EUSKARAREN ERABILERA AHOZKO KOMUNIKAZIOAN

% Bertikalak	GUZTIRA	Tabernak	Saltokiak	Jatetxeak	ENPRESA HANDIAK	
					Barneko	Kanpoko
Beti euskaraz	%3	%3	%3	%5	%3	%10
Euskaraz gehiago	%6	%4	%6	%7	%7	%9
Bietan berdin	%7	%4	%7	%18	%27	%21
Gaztelaniaz gehiago	%14	%12	%13	%22	%24	%17
Inoiz ez euskaraz	%70	%77	%70	%49	%39	%43

Establezimendurik gehienak oso txikiak dira, langile bat edo bikoak, eta populazioari dagokion euskaldun-kopurua %29 dela kontuan hartuz, logikoa da erdietan baino gehiagotan inork euskaraz ez jakitea. Jatetxeak, hein batean bada ere, arau horretatik kanpo geratzen dira. Izan ere, ez dira hain txikiak eta, honez gain, gune euskaldunagoetan kokaturik egon ohi dira batez beste.

Enpresa handiek, ordea, langile-kopuru handia dutenez, gutxiengo dira (%22) euskaraz dakien langilerik ia batere (<%5) ez duten enpresak.

Hortaz, establezimenduen neurri txikiak eta errealitate soziolinguistikoak establezimendu erdietan inork euskaraz ez jakitea dakar, eta, hortaz, hizkuntza hau inoiz ez erabiltzea.

Nolanahi dela ere, honek ez du esan nahi establezimendu handiagoetan euskara askozaz gehiago erabiltzen denik; 2,2ko erabilera-maila baitagokie hauei, eta 1,4koa txikienei. Azken batean, erabilera hein handi batean argitzen duen faktorea establezimenduek kokaleku dituzten gune soziolinguistikoak dira.

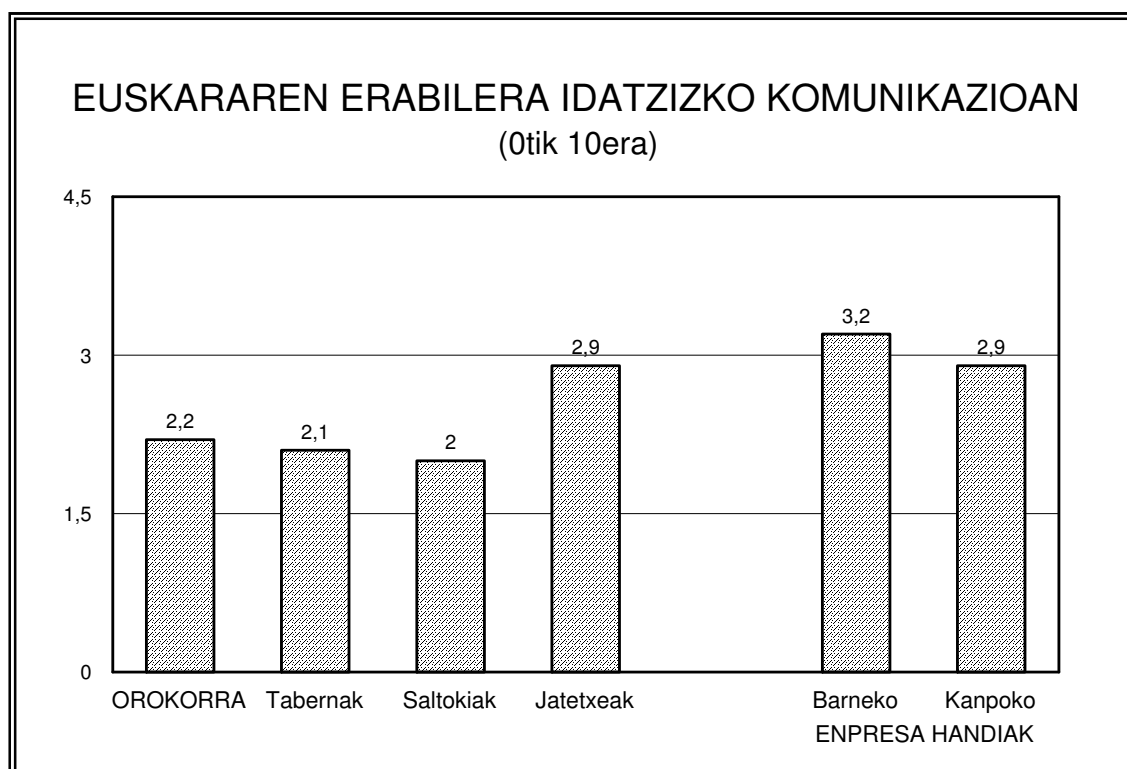
EUSKARAREN ERABILERA IDATZIZKO KOMUNIKAZIOAN.

Lehenik eta behin, establezimendurik gehienetan idatzizko komunikazioa gutxi erabiltzen dela eta kasu askotan errotulaziora eta tiken eta fakturretara mugatzen dela azpimarratu behar da.

Nolanahi dela ere, saltokietan, jatetxeetan eta tabernetan gutxi erabiltzen da idatzizko komunikazioa; izan ere erabilera honi 0 eta 10 bitarteko eskalan dagokion batez bestekoa 2,2 puntukoa da. Dena den, 0,7 puntuz gainditzen du ahozko erabilerari dagokiona.

Oraingoan ere, jatetxeetako erabilera batez bestekoaz gaindikoa da nabarmen, hots, 2,9 puntukoa. Taberna eta saltokietan, ordea, txikixeagoa da; 2,1 eta 2,0 puntukoa, hurrenez hurren.

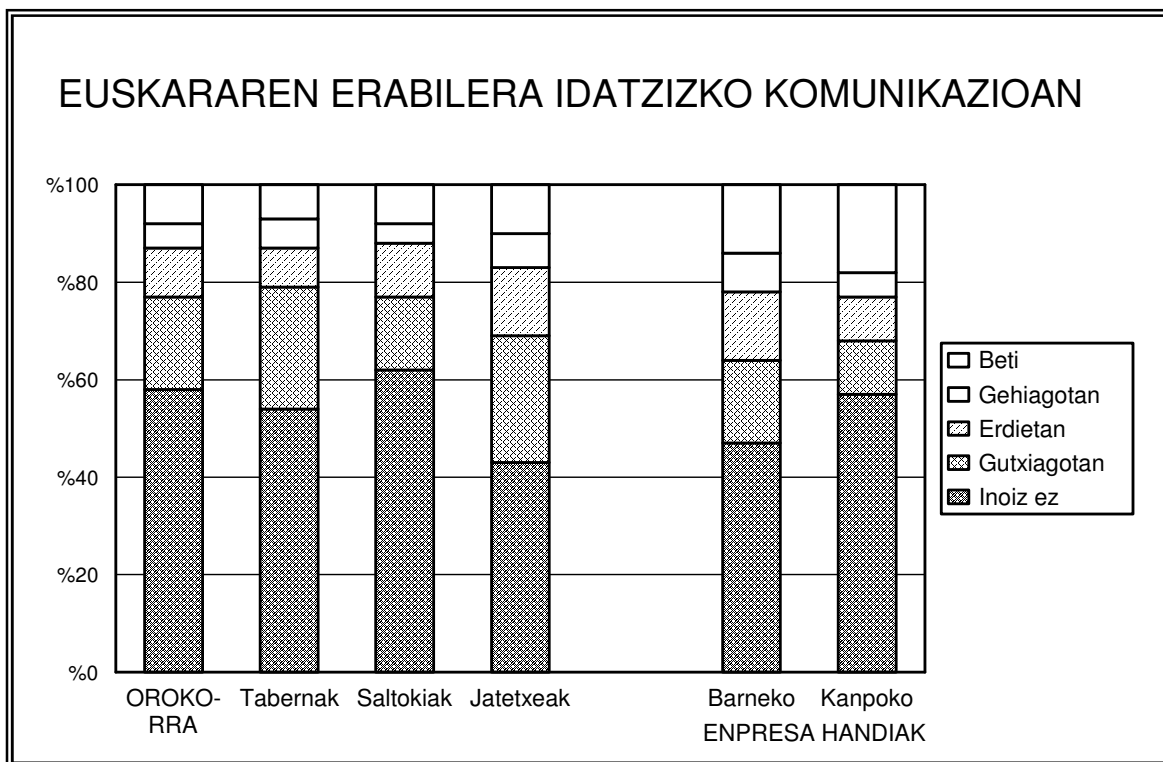
Euskarari idatziz ematen zaion erabilera, kasu honetan ere, enpresa handietakoa baino txikiagoa da, batez besteko 3,0 puntu baitagokie haiei (3,2 barneko erabileran eta 2,9 kanpokoan), nahiz eta aldea ahozko erabilerari zegokiona baino txikiagoa den.

Batez besteko 2,2 puntuko erabileraren arabera, %58 establezimenduk ez du euskara inoiz ere erabiltzen, %19k esparru erdietan baino gutxiagotan, %10ek erdietan, %5ek erdietan baino gehiagotan eta %8k beti.

Inoiz euskara erabiltzen ez dutenak tabernen %54, saltokien %63 eta jatetxeen %43 dira. Beti erabiltzen dutenak, berriz, tabernen %7, saltokien %8 eta jatetxeen %10 dira.

Enpresa handietan, idatzizko barneko komunikazioan euskara inoiz erabiltzen ez dutenak %46 dira eta kanpoko komunikazioan inoiz erabiltzen ez dutenak %56. Barnekoan beti erabiltzen dutenak, aldiz, %14 dira eta kanpokoan beti erabiltzen dutenak %18.

EUSKARAREN ERABILERA IDATZIZKO KOMUNIKAZIOAN

% Bertikalak	GUZTIRA	Tabernak	Saltokiak	Jatetxeak	ENPRESA HANDIAK	
					Barneko	Kanpoko
Beti euskaraz	%8	%7	%8	%10	%14	%18
Erdietan baino gehiagotan	%5	%6	%4	%7	%8	%5
Erdietan	%10	%8	%11	%14	%14	%9
Erdietan baino gutxiagotan	%19	%25	%15	%26	%17	%11
Inoiz ez euskaraz	%58	%54	%63	%43	%46	%56

Zehatz-mehatz bat ez badatoz ere, euskarari ahozko komunikazioan ematen zaion erabileraren eta idatzizkoan ematen zaionaren artean erlazio handia dago. Bestalde, kasu honetan ere, establezimenduak kokaturik dauden guneko soziolinguistikoek argitzen dituzte hein handi batean idatzizko erabileraren nondik norakoak.

Neurriari dagokionez, establezimendurik handienetan erabiltzen da gehien euskara, baina aldeak ez dira oso garrantzitsuak; 3,2 puntu baitagozkie handienei eta 2,1 txikienei.

ERABILERA OROKORRA: AHOZKO ETA IDATZIZKO ERABILERAREN TIPOLOGIA.

Dagoeneko aipatu denez, euskarari ahozko komunikazioan eta idatzizkoan ematen zaizkion erabilerak nahikoa erlazionaturik daude, baina bi komunikazio-mota hauetako erabilera ez da homogenea, eta badira euskara ahozko komunikazioan erabili arren idatzizkoan erabiltzen ez duten establezimenduak, baita alde-rantzizko erabilera ematen diotenak ere.

Ahozko eta idatzizko komunikazioan euskararen erabilerari dagokionez gertatzen diren konbinazioak ezagutzeko helburuz, erabilera-tipologia bat gauzatu da. Aipaturiko hau bederatzi establezimendu-taldek osatzen dute, eta ondoko orriko grafikoan daude irudikaturik.

Aipaturiko grafikoan, ardatz horizontalak ahozko erabilera irudikatzen du, eta idatzizkoa bertikalak. Koordinatu-gunea erabilera-eskalaren erdiarekin dator bat, ahozko erabilerari dagokion 5arekin eta idatzizkoari dagokion 5arekin, hau da, ahozko komunikazioan euskara zein gaztelania maila berean erabiliko lituzkeen eta idatzizko komunikazioan euskara aldi edo esparru erdietan erabiliko lukeen establezimendu-motarekin. Taldeen azalerak irudikatzen duena, berriz, ez da sakabanaketa, talde bakoitzean den establezimendu-kopurua baizik.

Honez gain, enpresa handietarako gauzatu den eta tipologia bera irudikatzen duen grafikoa gaineratu da.

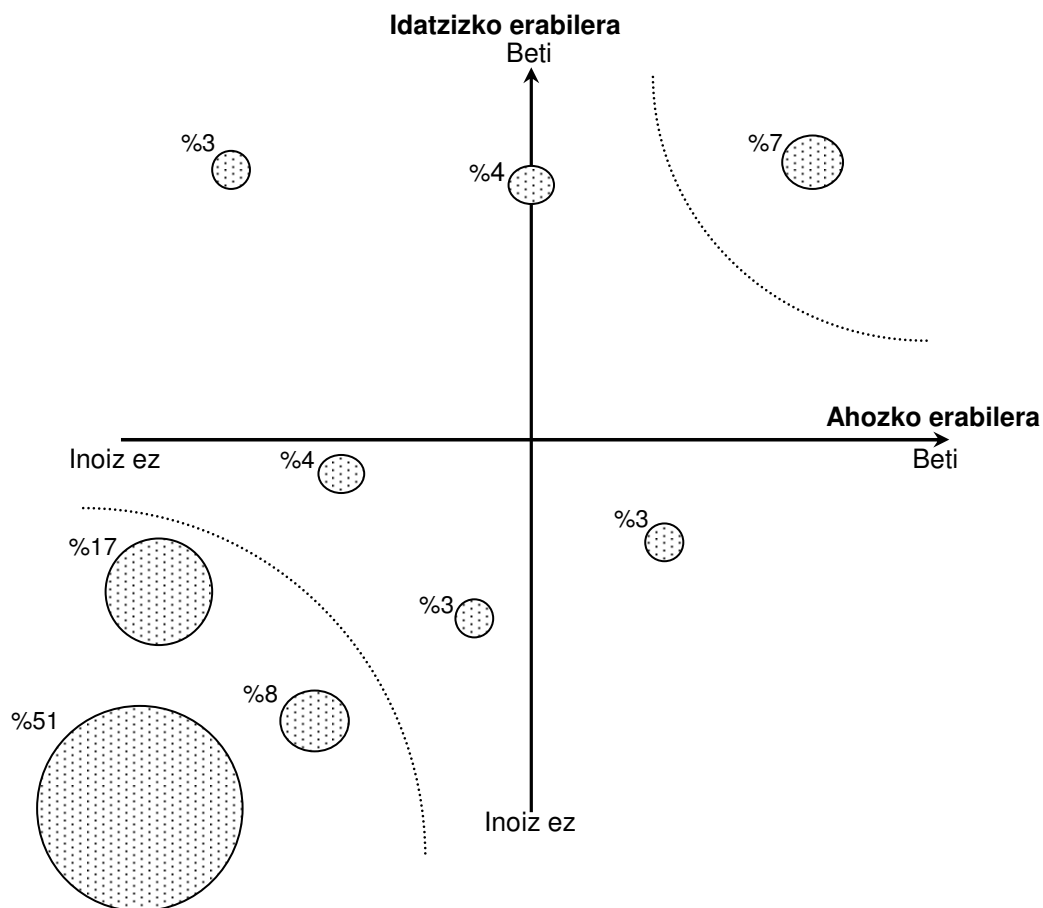
Lehen grafikoan ikus daitekeenez, saltoki, jatetxe eta taberna erdiek ez dute inoiz ere euskara erabiltzen ez ahozko komunikazioan eta ez idatzizkoan ere, eta lautik hiruk (hirugarren koadranteako ezkerreko beheko angeluan kokaturiko hiru taldeek) gutxi erabiltzen dute edota batere ez.

Bigarren grafikoan irudikaturik dauden enpresa handietan, ordea, hirutik bat dira euskara ahozko nahiz idatzizko komunikazioan inoiz erabiltzen ez dutenak, eta erdiak (hirugarren koadranteako ezkerreko beheko angeluan kokaturiko bi taldeak) gutxi erabiltzen dutenak edo batere erabiltzen ez dutenak.

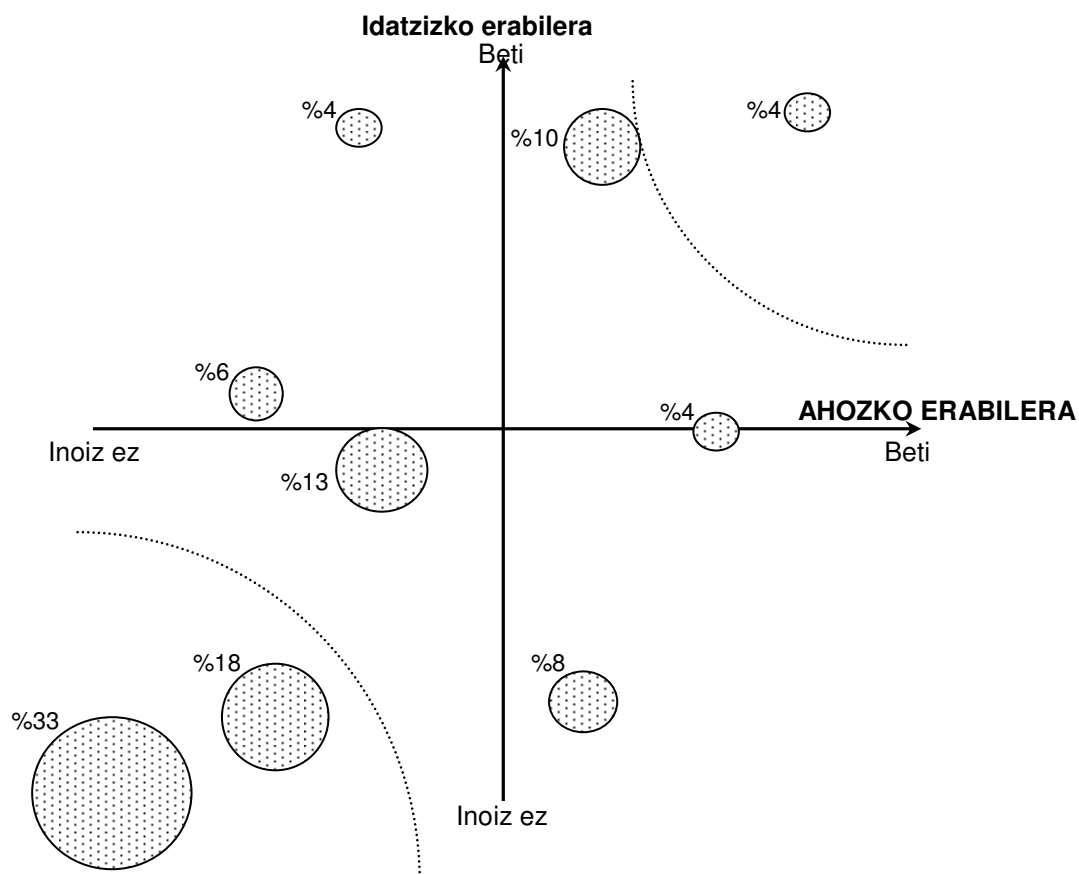
Kontrako muturrean, saltoki, jatetxe eta tabernen %7k bakarrik erabiltzen du euskara bai ahozkoan eta bai idatzizkoan. Portzentaje hau enpresa handiei dagokiena, hots %4, baino handiagoa da.

Planoaren gainerakoa, bi komunikazio-mota hauetan euskara gehiago edo gutxiago erabiltzen duten establezimenduek osatzen dutena, saltokien, jatetxeen eta tabernen %17k eta enpresa handien %45ek betetzen dute.

SALTOKIAK, JATETXEA ETA TABERNAK

ENPRESA HANDIAK

EUSKARAREN ERABILERARI EMANIKO GARRANTZIA.

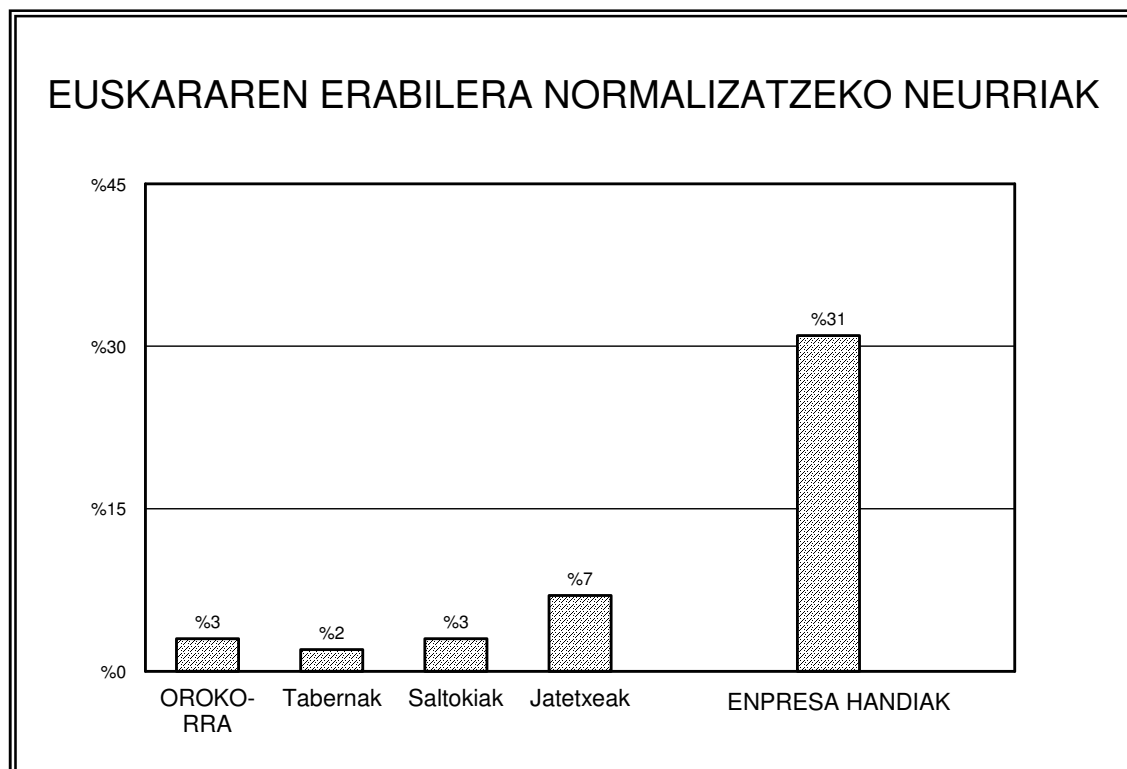
Hamar saltoki, jatetxe eta tabernatik lauk gutxi gorabehera, hots, %42k, garrantzizko jotzen du euskararen erabilera bere establezimendurako. Jatetxeetan, dena den, hala pentsatzen dutenak gehiago dira, hau da, %60.

Nolanahi dela ere, %3 establezimenduk bakarrik dute euskararen erabilera sustatzeko neurri edo arauen bat, kasurik gehienetan bezero euskaldunekin euskaraz erabiltzeko "gomendio" hutsera mugatzen dena, eta %6 establezimendutan bakarrik eskatzen da euskaraz jakitea langileak kontratatzeke baldintzatzat. Jate-txeei dagozkien portzentajeak handiagoak dira berriz ere; %7 baitira neurri edo arauen bat dutenak eta %10 langileak kontratatzeke baldintza gisa euskaraz jakitea eskatzen dutenak.

Enpresa handietan, euskararen erabilera establezimendurako garrantzitsu jotzen dutenen portzentajea parekoa da; %45ekoa, baina baieztapen horrekiko kontsekuenteagoak dira praktikan.

Modu honetan, %18 dira enpresan euskararen erabilera normalizatzeko osoko egitasmoa dutenak eta %13 erabilerari loturiko neurri edo arauen bat dutenak. Hau da, hirutik batek hizkuntza-normalkuntzarako neurriak ditu.

Honez gain, lautik batek langileak kontratatzeke baldintza gisa hartzen du euskaraz jakitea (%4k postu guztietan eta %21ek zenbaitetan bakarrik); lautik bat dira, halaber, euskaraz jakitea merezimendutzat hartzen dutenak (%17k postu guztietan eta %10ek zenbait postutan).

ONDORIOAK.

EAEko saltoki, jatetxe eta tabernarik gehienak oso establezimendu txikiak dira, langile bat edo bikoak, eta oso gutxi erabiltzen dute euskara, bai ahozko komunikazioan (0 eta 10 bitarteko eskalan, 1,5 punturekin) eta bai idatzizkoan ere (2,2, punturekin). Izan ere, establezimendu hauetarik hirutik bitan, %64tan, inork ez daki euskaraz.

Erdiak, gutxi gorabehera, ez du inoiz ere euskara erabiltzen eta lautik hiruk oso gutxi edota batere ez. Kontrako muturrean, ordea, %7 bakarrik dira beti edo ia beti erabiltzen dutenak. Kolektiboen arabera, erabilera saltoki edo tabernetan baino pitin bat handiagoa da jatetxeetan.

Erabilera enpresa handietan (3,0 puntukoa ahozko nahiz idatzizko komunikazioan) baino nabarmen txikiagoa da. Aipaturiko enpresa handien heren batek ez du inoiz euskara erabiltzen, eta erdiak gutxi edo batere ez.

Saltoki, jatetxe eta tabernetan ez ezik enpresa handietan ere, funtsean euskararen erabileraren argigarri den faktorea establezimenduek kokaleku duten gune soziolinguistikoa da; saltokien, jatetxeen eta tabernen kasuan, gainera, erabilera zehazten duen ia faktore bakarra da hau, ahozko komunikazioan bereziki.

Pitin bat laburbilduz, eguneroko hizkuntza euskara duten establezimenduak erabilera honetarako baldintza idealak dituzten haiek direla esan behar da, hau da, langile guztiak edo ia guztiak eta bezerorik gehienak euskaldunak dituztenak.

Gune soziolinguistikoari loturik, saltoki, jatetxe eta tabernen neurri txikiak ere garrantzi handia du, ez handiagoetan askoz gehiago erabiltzen delako, gunerik erdaldunenetako langile bat edo biko establezimendurik gehienetan, logikoa denez, inork euskaraz ez dakielako baizik (guztizkoaren %64tan) eta, ondorioz, ahozko komunikazioan ematen zaion erabilera ia nulua da.

Enpresa handietan, aitzitik, langile-kopurua handia denez, 100 baino gehiagokoa, ia inork (<%5) euskaraz ez dakien enpresen portzentajea askoz txikiagoa da, %22koa.

Azkenik, saltoki, jatetxe eta tabernen %3k bakarrik du establezimenduan euskararen erabilera sustatzeko neurri edo arauen bat. Enpresa handietan, ordea, portzentajea %31koa da.

Azken bi faktore hauek dira, neurriarena eta hizkuntza-normalkuntzarako neurriena alegia, enpresa handietan euskararen erabilera nabarmen handiagoa izatea ahalbidetzen dutenak. Kasu honetan, hortaz, saltoki, jatetxe eta tabernetan ez bezala, euskararen erabilera ez da soilik gune soziolinguistikoaren arabera.

Euskararen erabilera handitzeko hartutako neurriei dagokienez, enpresa handien kasuan badira prozesu honetan barneratutako enpresen aurrekariak, eta, gainera, erabileraren tipologia irudikatzen duen grafikoan ikusi ahal izan denez, emaitzak ere lortu dituzte.

Nagusiki bi dira jarraitzen ari diren ildoak:

1. Bezeroekin harremanean, ahozko zein idatzizko komunikazioan, euskara sustatzea. Praktikan, aplikatzeko errazena edo zailtasun gutxiena duena da, eta interesa duten enpresa-mota guztientzat izan daiteke baliozkoa.
2. Langile euskaldunen artean euskararen erabilera sustatzea. Praktikara eramaten zailagoa da, eta gutxieneko euskaldun-portzentajea gaindituko luketen enpresetarako bakarrik izango litzateke baliozkoa.

Saltoki, jatetxe eta tabernen kasuan ez da ia aurrekaririk. Establezimendu hauek txikiak dira eta bezeroei begira bizi dira. Hori dela eta, ez da erraza langileen arteko euskararen erabilera eta bezeroekikoa bereiztea. Hortaz, honakoak izan daitezke jarduteko ildoak:

1. Idatzizko komunikazioan euskararen erabilera sustatzea. Egiteko honek ez dirudi oso zaila, establezimendu erdietan erabilera hori errotulaziora eta tiken eta fakturetara mugatzen baita; gainerako erdietan, hein handi batean, horietan ez ezik publizitatean ere erabiltzen da, baita karta eta menuetan ere jatetxe eta tabernetan.
2. 3. gune soziolinguistikoko (euskaldunen portzentajea %45 eta %80 artekoa) establezimenduetan euskararen ahozko erabilera sustatzea. Izan ere, gune honetako establezimendurik gehienek gutxieneko beharrezko baldintzak betetzen dituzte edo horietara hurbiltzen dira (langile eta bezerorik gehienak euskaldunak dira), eta erabilera handitzeko tarte handia dute oraindik.

2. gune eta nagusiki 1. gune soziolinguistikoko establezimenduetan oso zaila da ahozko komunikazioan euskararen erabilera handitzea. Alde batetik, bezero euskaldunak gutxiengo dira eta, bestalde, establezimendurik gehienetan inork ez daki euskaraz. Bigarren oztopo hau gainditzeko, langile euskaldunak kontratatzea litzateke aukera bat; establezimendu hauek, ordea, kontratazio gutxi egiten dituzte, euskara kontuan hartu gabe gainera. Langileek euskaraz ikastea litzateke beste aukera, baina establezimendu hauetako ezaugarriak kontuan hartuz (euskararekiko duten interesa, neurria edo langileen batez besteko adina), ez litzateke batere erraza. Honek ez du esan nahi, hala ere, ildo honetan lan egin behar ez denik.

Azkenik, jatetxeek saltoki eta tabernekin baino baldintza hobeak dituztela aipatu behar da. Zehazki esateko, zertxobait euskaldunago diren guneetan kokaturik daude, langile euskaldunen portzentaje handiagoa dute, ahozko zein idatzizko komunikazioan euskarari ematen dioten erabilera ere handiagoa da, handiagoak dira neurriz eta euskararekiko interes handiagoa dute. Honez gain, irudiari dagokienez, saltoki eta tabernak baino lotura handiagoa dute euskararekin.